

Bijlage 2 Knelpunten die kunnen leiden tot hardvochtige situaties

Volksverzekeringen

Anw

In de Algemene nabestaandenwet (Anw) zijn nu geen knelpunten gesignaleerd die tot hardvochtige effecten leiden. Mogelijke verbeteringen, bijvoorbeeld rond de wezenuitkering, worden nader onderzocht. Uw Kamer wordt hierover in een later stadium nader geïnformeerd.

AOW en OBR

Binnen de AOW en de OBR (Overbruggingsregeling) zijn enkele knelpunten gesignaleerd die gerelateerd zijn aan de vereenvoudiging van de beslagvrije voet (vBVV). Voor de invoering van de Wet vBVV werd de BVV van AOW'ers berekend op basis van de bijstandsnorm voor AOW'ers (het zgn. AIO-bedrag). Na inwerkingtreding van de Wet vBVV wordt de BVV, ongeacht de leeftijd, berekend op basis van de bijstandsnorm voor mensen met een leeftijd tussen 21 jaar en de AOW-leeftijd. Daardoor valt de beslagvrije voet voor AOW'ers lager uit. Dat heeft gevolgen voor de aflossingscapaciteit. De negatieve effecten voor AOW'ers zijn groter gebleken dan voorzien, zoals aangegeven in de brief van 11 maart 2022¹. Dit knelpunt leidt op dit moment niet (direct) tot hardvochtige effecten, maar is wel onwenselijk. Wij onderzoeken de mogelijkheden om wetgeving voor te bereiden om voor schuldenaren vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd uit te gaan van een hogere beslagvrije voet.

AKW+

Zoals ook beschreven in de knelpuntenbrief van de SVB² die met de Stand van de uitvoering aan uw Kamer is aangeboden op juli 2021, signaleert de SVB een onwenselijke uitkomst bij de uitvoering van het extra bedrag aan kinderbijslag op basis van klantsignalen en verschillende gerechtelijke procedures die de afgelopen jaren, en momenteel ook, bij de CRvB zijn ingediend door burgers: de AKW+. Het gaat om ouders die gezinsbijstand krijgen, zij komen niet in aanmerking voor de AKW+. In de Stand van de uitvoering³ is uw Kamer geïnformeerd waarom dit geen aanleiding is om de wet- en regelgeving aan te passen.

Asbestziekteregelingen TAS en TNS

De beroepsziekteregeling TAS 2014, maar ook de regeling TNS bieden asbestslachtoffers met de ziekte maligne mesothelioom of asbestose een eenmalige financiële tegemoetkoming. Met deze tegemoetkoming erkent de overheid het leed dat slachtoffers, werknemers (TAS) en niet-werknemers⁴ (TNS), door asbest ondervinden. Beide regelingen worden door de SVB in samenwerking met het Instituut Asbestslachtoffers (IAS) uitgevoerd. In het kader van de Regeling TAS bemiddelt het IAS namens het slachtoffer met de (ex-)werkgever over een schadevergoeding. Wanneer deze bemiddeling slaagt, wordt de uitgekeerde tegemoetkoming teruggevorderd. In dat geval had de tegemoetkoming het karakter van een voorschot.

Eind januari 2022 heeft Panteia een rapport opgeleverd, waarin de resultaten van een evaluatieonderzoek naar de uitvoering van de Regeling TNS en de Regeling TAS 2014 zijn gepresenteerd (zie bijlage). De evaluatie is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van I&W en het Ministerie van SZW. De onderzoekers concluderen dat de uitvoering van beide regelingen goed verloopt; er doen zich geen grote knelpunten voor. De doelen van de regelingen worden bereikt, de tevredenheid onder cliënten is hoog en de middelen worden efficiënt ingezet. In het evaluatierapport worden twee aanbevelingen gedaan, die met de uitvoeringsorganisaties zijn besproken. Het betreft de bemiddelingsduur en het beter bereiken van de doelgroep vrouwen.

Echter, in het rapport beschrijven de onderzoekers enkele aspecten die in voorkomende gevallen tot een voor de slachtoffers of hun nabestaanden onwenselijke uitkomst kunnen leiden. Een van deze aspecten is het probleem van de verjaring. De verjaringstermijn, zoals vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek, bedraagt 30 jaar.

¹ Kamerstukken II 2021/22, 24515, nr. 617.

² Kamerstukken II 2021/22, 26448, nr. 682.

³ Stand van de uitvoering van 2 juli 2021 (p.335) en Stand van de uitvoering van 22 juni 2022 (p. 56 en p. 57)

⁴ De Regeling TNS wordt uitgevoerd in opdracht van Het Ministerie van I&W.

Voor met name de ziekte maligne mesotheliom geldt dat de tijd tussen blootstelling aan asbest en het ziek worden daarvan zeer lang kan duren, tot zelfs 50 jaar. Over dit thema zijn de minister van Rechtsbescherming, de minister van SZW en het IAS met elkaar in gesprek, zoals verzocht met de motie Beckerman (Kamerstuk 35925 XII, nr. 27). Twee andere aspecten, het bij leven aanmelden voor een aanvraag en het verplicht aansprakelijk stellen van de werkgever, worden in het kader van de uitvoering van de motie Ploumen/Jetten opgepakt en hieronder beschreven.

Zowel in de Regeling TAS 2014 als in de Regeling TNS is bepaald dat het asbestslachtoffer met maligne mesotheliom of asbestose de eerste melding die leidt tot de aanvraag voor een tegemoetkoming (of voorschot ingeval van de TAS) bij leven indient. Vindt aanmelding (door nabestaanden) bij het IAS pas na het overlijden van het slachtoffer plaats, dan bestaat er geen recht en wordt de aanvraag afgewezen. Maligne mesotheliom is een zeer ernstige ziekte met een slechte prognose. Het kan voorkomen dat het slachtoffer, om redenen gelegen buiten zijn of haar invloed, niet in staat is geweest om een eerste contact te leggen met het IAS. Het is namelijk denkbaar dat de definitieve diagnose pas kon worden vastgesteld nadat het slachtoffer is overleden bijvoorbeeld vanwege het bestaan van wachtlijsten bij medisch specialisten (zoals bij longartsen tijdens de coronapandemie). Afwijzing voor een tegemoetkoming omdat het slachtoffer de melding niet bij leven kon doen, kan hardvochtig uitpakken voor de nabestaanden. Weliswaar ontstaat er hierdoor geen schrijnende, ontwrichtende situatie in financiële zin, wél kan dit, in combinatie met het overlijden van een dierbare, door betrokkenen worden ervaren als een traumatische gebeurtenis. In samenspraak met de SVB en het IAS wordt bezien of de regeling zodanig kan worden aangepast, dat in voorkomende gevallen toch een uitkering kan worden verstrekt in de situatie dat een slachtoffer niet in staat was zich tijdig aan te melden bij het IAS. Vertegenwoordigers van asbestslachtoffers zullen daarbij geraadpleegd worden. Ook zal gekeken worden naar de Regeling TSB (die wordt ingevoerd per 1-1-2023), omdat hetzelfde hardvochtige effect zich kan voordoen bij slachtoffers met op de lijst van die regeling opgenomen ziekten.

Het IAS bemiddelt in de Regeling TAS 2014 namens het slachtoffer of diens nabestaande(n) met de (ex)werkgever of diens verzekeraar over het betalen van een schadevergoeding. Het slachtoffer dient daartoe de (ex-)werkgever formeel aansprakelijk te stellen. De overheid heeft het slachtoffer een blijk van erkenning willen bieden voor het leed dat hem of haar heeft getroffen. Deze erkenning wordt geboden in de vorm van een eenmalige financiële tegemoetkoming. Alleen in de Regeling TAS 2014, die uitsluitend bedoeld is voor werknemers die het slachtoffer zijn geworden van het werken met asbest, is voorzien in een bemiddelingstraject met een werkgever als aansprakelijk te stellen partij. In andere tegemoetkomingsregelingen, zoals de TNS en de per 1 januari 2023 in te voeren Regeling TSB, gebeurt dit vrijwel niet. Deze regelingen zijn immers niet specifiek voor werknemers en er is vrijwel nooit sprake van een andere partij die aansprakelijk kan worden gesteld. Dientengevolge kent alleen de TAS de verplichte aansprakelijkheidsstelling. Wenst het slachtoffer dit uit persoonlijke overwegingen niet te doen, bijvoorbeeld omdat hij of zij een langdurige en goede relatie heeft gehad met de werkgever, dan wordt de tegemoetkoming (voorschot) afgewezen ook al is er sprake van maligne mesotheliom of asbestose. Slachtoffers of hun nabestaanden kunnen dit effect van deze verplichting in de TAS als hardvochtig ervaren. Evenals bij het bovenstaande knelpunt betreffende het bij leven moeten indienen van de aanvraag, zal bezien worden of de regeling hierop kan worden aangepast waarbij recht blijft worden gedaan aan het principe dat de schade waar mogelijk wordt verhaald op de verantwoordelijke werkgever.

Remigratieregeling

De SVB heeft ons ten aanzien van de Remigratiewet gewezen op het knelpunt dat een grondslag ontbreekt om mee te werken aan een minnelijke schuldregeling. Dit betekent dat de SVB verzoeken om mee te werken aan een minnelijke schuldregeling moet afwijzen als het gaat om een terugvordering op grond van de Remigratiewet. Via een rechterlijk dwangakkoord wordt de SVB vervolgens vaak alsnog veroordeeld om mee te werken. Deze tussenstep is een belasting voor de burger met problematische schulden. Er zijn op dit moment geen gevallen bekend van burgers wiens leven hierdoor ernstig ontwricht is, maar het is niet uit te sluiten dat dit kan leiden tot potentieel hardvochtige situaties in bepaalde gevallen. Op dit moment verkennen we in overleg met de SVB de mogelijkheden tot het eventueel aanpassen van deze wet.

Arbeidsrecht

Huishoudelijke hulpen

Huishoudelijke hulpen die onder de regeling Dienstverlening aan Huis vallen zijn uitgezonderd van de arbeidsrechtelijke bescherming en sociale zekerheid. Onder deze regeling hoeven werkgevers geen belastingen en premies af te dragen. Voor dit stelsel is gekozen omdat zij vaak in dienst zijn bij particuliere werkgevers. Daarnaast wil men met deze regeling zwartwerk ook voorkomen, maar dit kan wel leiden tot een kwetsbare positie van deze werknemers. Recent is er een uitspraak geweest over het niet kunnen toepassen van de regeling dienstverlening aan huis voor werknemers die in dienst zijn van een werkgever in het kader van een persoonsgebonden budget. Hier loopt nog hoger beroep in. Dit zou kunnen leiden tot een beleidswijziging op dit terrein.

Oproepkrachten die ziek worden

Oproepkrachten die ziek worden hebben niet automatisch recht op loondoorbetaling, noch kunnen ze aanspraak maken op een uitkering omdat ze nog een dienstverband hebben. Tegelijkertijd zien we dat het hier vaak gaat om laagopgeleide en laagbetaalde werknemers wat hen dus extra kwetsbaar maakt in het geval van inkomensverlies. Dit heeft o.a. tot gevolg dat er een risico is dat deze werknemers, in het geval van ziekte, blijven doorwerken omdat ze anders geen inkomen hebben. Met alle gevolgen van dien. Wederom is het zicht op de groep die het betreft moeilijk, maar tijdens de coronapandemie is een aantal schrijdende gevallen naar voren gekomen.

Hierbij is een aantal mogelijkheden ter verbetering. Zo kunnen de regels worden aangepast om de positie van kwetsbare werknemers te verbeteren, en kan informatievoorziening laagdrempeliger worden zodat werknemers makkelijker hun rechten kunnen benutten. In de hoofdlijnenbrief arbeidsmarkt, die op 7 juli met Uw Kamer is gedeeld heb ik aangegeven dat mijn inzet is om de positie van kwetsbare werknemers te verbeteren. Zo is het mijn streven om oproepcontracten af te schaffen, om werknemers meer zekerheid te bieden. Ik neem deze signalen mee voor dat vervolgotraject.

Daarnaast is er in algemene zin ook een lijn om het makkelijker te maken voor kwetsbare werknemers om hun rechten te effectueren. Ook daarvoor neem ik concrete stappen die ik in de hoofdlijnenbrief arbeidsmarkt uiteen heb gezet.

Vreemdelingenregelgeving

Voor derdelanders geldt dat zij in beginsel niet in Nederland mogen werken zonder dat zij in het bezit zijn van een tewerkstellingsvergunning of gecombineerde vergunning voor verblijf en arbeid (gvva). De gvva is geïntroduceerd per 1 april 2014 met de implementatie van de single permit richtlijn. Als gevolg daarvan, is de vreemdeling (het gaat hier om arbeidsmigranten van buiten de EER en Zwitserland, zogenaamde derdelanders) voor zijn/haar verblijfsrecht in Nederland afhankelijk van de werkgever.

Als een werkgever zijn verplichtingen niet naleeft of indien de vreemdeling wordt ontslagen dan wel dat het werk ophoudt, dan kan een vergunning worden ingetrokken. Wanneer de vergunning wordt ingetrokken, krijgt de vreemdeling een zoektermijn van drie maanden om een andere werkgever te vinden. Lukt dit niet, dan moet hij Nederland verlaten. Het gaat hier om vreemdelingen die vaak de taal niet spreken daarmee dus al in een kwetsbare positie verkeerden. Om hen zelfstandig in een nieuw land nieuw werk te laten vinden in een land waar zij veelal geen netwerk hebben is voor hen dan ook niet eenvoudig. Daar komt nog eens bij dat in beginsel er opnieuw een tewerkstellingsvergunning dan wel gecombineerde vergunning aangevraagd moet worden waarbij aan alle voorwaarden moet worden voldaan. Dit maakt dat zij niet zomaar voor al het werk inzetbaar zijn. Een van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een tewerkstellingsvergunning dan wel gvva is dat er geen werknemers in Nederland dan wel Europa aanwezig zijn die het werk zouden kunnen doen. Als voorbeeld: ze kunnen niet zomaar bij een supermarkt gaan werken omdat dat werk dus ook door anderen gedaan kan worden. Indien zij geen werk vinden binnen de vastgestelde termijn van drie maanden dienen zij Nederland te verlaten. Indien zij niet vertrekken, komen zij in de illegaliteit terecht met alle gevolgen van dien. Ook binnen Europa is hier aandacht voor. In een breder pakket met voorstellen met betrekking tot legale migratie dat op 27 april jl. werd gepubliceerd wordt ook gekeken naar maatregelen om deze afhankelijkheid te ontkoppelen.

Caribisch Nederland

De voor Caribisch Nederland tot dusver geïnventariseerde hardvochtigheden betreffen het domein van de onderstand, de Wet algemene ouderdomsverzekering BES (AOV BES), de Wet kinderbijslagvoorziening BES (KBV BES), de Wet ongevallenverzekering BES (OV BES) en de Wet ziekteverzekering BES (ZV BES). Niet op alle punten staat echter op voorhand vast dat er daadwerkelijk sprake is van een problematiek die als hardvochtig kan worden aangemerkt. Op onderdelen van de inventarisatie vindt nog een nadere analyse plaats.

Zoals vermeld in deze brief is door middel van een tweetal aanpassingen van de Beleidsregels toepassing Besluit onderstand BES al een deel van de knelpunten opgelost. Voor de toepassing van de KBV BES is een hardvochtigheid benoemd in verband met het ontbreken van recht op kinderbijslag indien het kind in een instelling in Caribisch Nederland verblijft. Deze constatering wordt betrokken bij de wijziging van de KBV BES die onderdeel is van een nog bij de Tweede Kamer in te dienen bredere wijzigingswet BES. Voor een tweetal andere hardvochtigheden is aannemelijk dat de nog uit te werken werkloosheidsregeling voor werknemers en een verlofregeling (uitkering) ten behoeve van de begeleider bij medische uitzending bijdragen aan het oplossen ervan. Laatstgenoemde maatregelen zijn onderdeel van de bestuurlijke afspraken die de staatssecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering in juni 2022 met de openbare lichamen is overeengekomen.